

Psikoloji, Din ve Eğitim Yönüyle İnsani Değerler

Hayati Hökeleli | İstanbul: Ensar Yayınları, 2013, 337 sayfa | ISBN 9786054036431

*Hatice Sibel ÖZTEKİN AĞIR**

Yazara göre; değerlere uygun, erdemli bir hayat her zaman bir ödev mantığının ötesine geçer; yaşama sevincinin çoğalması, huzur ve mutluluğun artmasında değerler etkili bir rol oynar. Modern dönemde yaşamak için daha fazla araçlara sahip olduğumuz doğrudur. Bunun sonucu daha çok sahip olma, güç elde etme haz ve zevk hırsına bürünerek yaşamın gerçek anlam ve amacını yitirdiğini görmekteyiz. Tüm bunları elde etmenin kişiyi gerçek anlamda tatmin etmediği, örneğin maddi varlık ve başarı arttıkça beklenti de yükseleceği için uğruna çaba harcanan şeylerin bir müddet sonra kişiyi mutlu etmeye yetmediği de gerçektir. Yazar bu noktada kaleme aldığı eserde insanları gerçekten mutlu edecek değerlerin eğitime vurgu yapmıştır. İyi kazanılmış değerler ruh sağlığı açısından sağlıklı bireylerin gelişmesine katkı sağlayacağı görüşündedir.

Öncelikle yazarı tanıyacak olursak; Prof. Dr. Hayati Hökeleli 1951 yılında Yozgat'ta doğmuştur. İlahiyat öğrenimini 1975'de Kayseri'de tamamlamıştır. 1977'de Bursa Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde Din Psikoloji Araştırma Görevlisi olarak akademik hayat başlamıştır. Halen bu fakültede Din Psikolojisi Anabilim Dalı Başkanı olarak görevini sürdürmektedir. Çocuk ve gençlerin din ve ahlak gelişimi, ölüm ve ölüm ötesi psikolojisi, geleneksel İslam psikolojisi, dini iletişim, değerler psikolojisi ve eğitimi konularında araştırma ve yayınları bulunmaktadır.

Prof. Dr. Hayati Hökeleli'nin bu eserinde 20 adet temel değeri psikoloji, din ve eğitim açısından tanımlamaya ve tanıtmaya çalışmıştır. İlk ele aldığı değer "sevgi", sonuncusu da "hoşgörü" olmuştur. Burada yer verilen değerlerin gerek sayısı ve gerekse sıralaması tamamen kendi tercih ve öngörüsüdür.

Bu kitap başta anne-baba, öğretmen, eğitici ve yönetici olmak üzere herkese hitap etmektedir. Değerler konusunda değerlerin tanımlarına, psikolojik temellerine, dindeki önem ve yerine, eğitim noktasında anne-baba ve öğretmene düşen görevlerine yer vermiştir. Kitap değerlerin öğretimi ve eğitimi adına önem arz etmektedir.

* Doktora Öğrencisi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimler Anabilim Dalı, imamhathipli_hso@hotmail.com, orcid.org/0000-0002-7849-2012, Book Review/Kitap İncelemesi, Received/Geliş Tarihi: 20.06.2022, Accepted/Kabul Tarihi: 10.08.2022, Published/Yayım Tarihi: 18.09.2022.

Yazar ilk olarak ele aldığı değer “sevgi” olmuştur. Bu değerın öncelikle tanımı yapılmıştır. Sevginin cömertlik ile bağlantısı ortaya koyulmuş, unsurlarından ve kaynaklarından bahsedilmiştir. Sevginin psikolojik etkisine değinilmiştir. İnsan sevgisi ve Allah sevgisi konusunda açıklık getirilmiştir. Son olarak sevgi eğitiminin aile ve okul düzeyinde nasıl kazandırılacağına dair bazı çözüm önerilerinde bulunulmuştur.

İkinci incelenen değer ise “saygı” değeridir. Bu değerın tanımı yapılmış, insan ilişkilerinde saygının önemine vurgu yapılmıştır. Daha sonra saygının kaynağına değinilmiştir. Saygı değerini; kutsala saygı, topluma saygı, kendine saygı ve doğaya saygı olarak sınıflandırılmıştır. Son olarak dinde saygının önemine vurgu yapıp ve saygı eğitimi hakkında bazı ilkelere yer verilmiştir.

Üçüncü değerimiz “sorumluluk” değeridir. Bu değerın tanımından bahsedilmiş hak ve sorumluluk, sosyal sorumluluk ve sorumluluk duygusunun gelişimi açıklanmıştır. Ardından dinde sorumluluğun yeri hakkında bilgi verilip okul ve ailede sorumluluk eğitimiyle alakalı yapılması gerekenlerden bahsedilmiştir.

Dördüncü değer ise “adalet” değeridir. Bu değerle ilgili olarak tanımı yapılmış eşitlik, hakkaniyet, bağışlama, sevgi ile bağlantılarına değinilmiştir. Adalet psikolojisi açıklanmıştır. Ardından adaletin dindeki yerine değinilmiş ve adalet eğitimiyle alakalı ilkeler sıralanmıştır.

Beşinci değerimiz “ıffet ve namus” değerleridir. Değerın tanımı yapıp hayâ, özgürlük ve ruh sağlığı ile ilişkisine değinilmiştir. İffet ve namus kavramlarının dindeki yeri ve öneminden bahsedilip, cinsel eğitimle ilgili dikkat edilecek hususlardan bahsedilmiştir.

Altıncı değer ise “cesaret” değeridir. Değeri tanımı yapılmıştır. Medeni cesaret, korku ve cesaret, cesaretli kişilik ve cesaretin psikolojik etkilerinden bahsedilmiştir. Ardından cesaret ile ilgili ayet ve hadislerden örnekler verilip cesaret eğitimi hakkında anne-baba ve öğretmenlerin dikkat etmesi gereken hususlardan bahsedilmiştir.

Yedinci değer ise “sabır” değeridir. Sabrın tanımı, konusu ve türleri hakkında bilgi verilmiştir. Sebat, azim ve metanet kavramlarıyla bağlantılarına değinilmiştir. Sabrın insanın ruh sağlığına nasıl katkı sağladığını açıklamıştır. Sabrın dindeki önemine ve sabır eğitimindeki önemli hususlara değinilmiştir.

Sekizinci değer ise “şükür” değeridir. Şükür değerinin tanımı yapılmış minnettarlık ile ilişkini ele alınmıştır. Şükür ve ruh sağlığı konusunda değinilmiş ve dindeki yeri ve öneminden bahsedilmiştir. Dindeki şükür kavramından bahsedilmiş hamd kavramıyla bağlantı kurulmuştur. Son olarak şükür değerinin eğitimiyle ilgili ilkeler gözler önüne serilmiştir.

Dokuzuncu değer “doğruluk” değeridir. Bu değerın tanımı yapılmıştır. Doğruluğun ve yalanın psikolojisi hakkında açıklamalar yapmış ve psikolojik temellerinden bahsedilmiştir. Dinde doğruluk değeriyle ilgili ayet ve hadislerden yararlanılmış son olarak doğruluk

eğitiminin nasıl verilmesi konusunda öğretmenlere ve ebeveynlere bazı tavsiyelerde bulunulmuştur.

Onuncu değer “itidal” değeridir. İtidal kavramından bahsedilmiştir. Bu değer adalet, kanaatkârlık, alçak gönüllük ve özgürlük ile ilişkisi orta koyulmuştur. İtidal değerinin insan ruh sağlığı açısından etkilerine değinilmiştir. Son olarak itidal eğitimiyle ilgili yapılması gerekenler sıralanmıştır.

On birinci değer “merhamet” değeridir. Merhamet değerinin tanımı yapılmıştır. Bu değer sempati, şefkat, adalet ve acıma ile ilişkisi açıklanmıştır. Tarihimizde şefkat ve merhamet değeriyle ilgili örnekler verilmiştir. Son olarak merhamet kavramının dindeki yeri ve önemine vurgu yapılmış ve eğitimiyle ilgili yapılması gereken ilkeler sıralanmıştır.

On ikinci değer “şefkat” olmuştur. Şefkat değerinin tanımı yapılmış psikolojik temellerinden bahsedilmiştir. Şefkat, başkalarını anlama, keyif ilişkisine vurgu yapılmıştır. Şefkat değerini, kendini sevme ve başkalarını sevme olarak iki kısma ayrılmıştır. Son olarak şefkat dindeki yeri ve önemine değinilmiştir.

On üçüncü değer ise “güven” değeridir. Güven değerinin tanımı yapılmış güven itibar konusuna değinilmiştir. İnsan ilişkilerinde güvenin öneminden bahsedilmiştir. Güven duygusunun nasıl geliştiğine değinmiştir. Ayrıca özgüven kavramına oldukça fazla yer veren yazar; kendine güven, özgüven, özsaygı, güvenilir olma ve başkalarına güven duyma konusunda açıklamalar yapmıştır. ,Din ve güven ilişkisini vurgulamıştır. Son olarak okulda ve ailede güven değerinin nasıl kazandırılması gerektiğini dile getirmiştir.

On dördüncü değer “vefa” değeridir. Vefanın tanımı yapıp birey ve toplum üzerindeki etkilerine değinmiştir. Dinde vefanın yerini açıklamıştır. Anne-abaya vefanın, eşe vefanın öneminden bahsetmiştir. Son olarak vefa eğitimine değinmiş gerekli hususları açıklamıştır.

On beşinci değer “diğerkâmlık” değeridir. Diğerkâmlık değerinin toplumdaki önemine vurgu yapmış ve bencilliğin toplum üzerindeki olumsuz etkilerini belirtmiştir. Dinde diğerkâmlığın yeri ve önemine değinmiş, diğerkâmlık eğitiminde dikkat edilmesi gereken hususlardan bahsetmiştir.

On altıncı değer “cömertlik” değeridir. Cimrilik ve israfın olumsuz etkilerini dile getirmiştir. Cömertliğin toplum üzerindeki olumlu etkilerine ve psikolojik temellerine değinmiştir. Dinde cömertliğin önemini hadis ve ayetlerle açıklamıştır. Son olarak cömertlik eğitime yer vermiştir.

On yedinci değer “kanaatkârlık” değeridir. Tanımına yer vermiş tamahkârlığın olumsuz etkilerinden bahsetmiştir. Ruh sağlığı açısından kanaatkârlığın olumlu etkilerine değinmiştir. Kanaatkârlığın dindeki yeri ve öneminden bahsetmiştir. Kanaatkârlık eğitiminde üzerinde durulması gereken unsurları belirtmiştir.

On sekizinci değer “tevazu” değeridir. Tanımını yapıp guru ve tevazu kavramlarını açıklamış, tevazünün kişinin kendisini bilme ile yakın ilişkide olduğunu belirtmiştir. Mütevazı kişilerin özelliklerinden bahsetmiş ve ruh sağlığı açısından alçak gönüllü olmanın önemine değinmiştir. Dinde alçak gönüllü olmanın yerine önemini ayet ve hadislerle açıklamıştır. Son olarak alçak gönüllülük eğitimiyle ilgili önemli hususları sıralamıştır.

On dokuzuncu değer “affedicilik” değeridir. Değerinin tanımını yapmıştır. Bağışlayıcı bir kişilik nasıl geliştiği konusunda açıklamalar yapmış ve affetme sürecinden bahsetmiştir. Ruhsal tedavi için affetme değerinin ne kadar kritik bir öneme sahip olduğunu dile getirmiştir. Dinde affedicilik üzerinde durum Hz. Peygamberden örnekler vermiştir. Son olarak affetme eğitimi değinmiş, dikkat edilecek hususlardan bahsetmiştir.

Son olarak yirminci değerimiz “hoşgörü” değeridir. Değerin tanımı yapılmış, hoşgörü kavramının unsurlarından bahsedilmiştir. Hoşgörünün sınırının nasıl olması gerektiğine vurgu yapmıştır. Bu değerin toplum içindeki önemine değinmiştir. Ayrıca hoşgörü değerine sahip olan kişilerin ruh sağlığı açısından kendilerini daha iyi hissettiğini söyleyen yazar din açısından da hoşgörünün önemine değinmiştir. Son olarak hoşgörü eğitiminin okulda, evde nasıl olması gerektiğini belirtmiş ve öğretmenlere bazı tavsiyelerde bulunmuştur.

Yazar kitapta anlaşılır ve açık bir dil kullanmıştır. Her değerin daha iyi anlaşılması için bağlantılı olduğu değerlere de yer vermiş değerlerin benzeyen ve farklılaşan kısımlarına açıklık getirmiştir. Ayrıca bahsettiği değeri psikolojik temellerine vurgu yaparak değer eğitimi noktasında psikolojik boyutuna da dikkat çekmiştir. Değeri açıklarken ayet, hadis ve örnek olaylardan faydalanarak konunun daha iyi anlaşılmasını sağlamıştır. Değerlerin günümüzde yeteri kadar önemsenmediği ve toplumda kaybolmaya yüz tutmuş olduğu bilinmektedir. Bu kitap hem öğretmenlerin hem de ebeveynlerin üzerine düşen görevi yerine getirmek amacıyla bir farkındalık kazandırmak için önemli olduğunu söylemek mümkündür.